

نگاهی دیگر به فطرت و ابعاد آن

مجموعه چشم‌پندین
عکس: اعظم لاریجانی

اشاره

در شماره‌ی قبل نظر مرتضی طاهری، عضو شورای برنامه‌ریزی مجله را در مورد رویکرد فطرت‌گرایی در دوره‌ی پیش‌دستان که در راجع‌های برنامه‌ی پیش‌دستانی (مصوب شورای عالی آموزش و پرورش) مورد تأکید قرار گرفته است، خواندیم. در این شماره دیدگاه‌های مجید جمشیدیان را در همین زمینه منتشر کرده‌ایم. جمشیدیان، از کارشناسان و مسئولان یا سابقه‌ی آموزش و پرورش است که هم‌اکنون در زمینه‌های فکری یا گروه‌ی پیش از دستان دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی همکاری دارد. همان‌طور که قبلاً هم گفتیم، مجله آمادگی دارد دیدگاه‌های موافقان و مخالفان در این زمینه را در چارچوب مقالات علمی منتشر کند.

تعریف فطرت

فطرت در لغت به معنای شکافتن، گشودن نسبی و ابراز آن، ابتدا و اختراع، ایجاد و ابداع است. ولی در معنای خاص، فطرت همان پیش‌نهادی انسان به هستی محض (خلق و گرایش آگاهانه و کنش‌ناهنگ و پرستش حاصه‌انه نسبت به حضرت لوست؛ نوعی حسی از گرایش است که حقیقت آدمی به آن نحو سرشته شده و جان انسانی به آن شیوه خلق شده است. انسان به گوندای آفریده شده که به طرف غایت وجودی و کمال نهایی خود در حرکت است و در نهان خود به وسایلی مجهز است که او را به سمت آن کمال مطلق سوق می‌دهد.

ویژگی‌های فطرت

۱. تحلیلی نیست.
۲. یا فشار و تحمیل زایل نمی‌شود؛ لذا تغییرناپذیر است.
۳. فراگیر و همگنی است.
۴. ملاک تعالی‌لوست؛ چنانچه پیش‌گرایش انسان، عوچه هستی محض و کمال مطلق است.
۵. انسان به کمال مطلق و حیر و پاک‌ی گرایش دارد، گرچه حجاب لونه‌احت و درک

ضهور و شوا را نیز انهام کرده است و او به حیر و شس، و خوب و بد آگاه است، ولی به شوا و حیر و جهی میل دارد. به شرط آن که تربیت نامناسب خانواده یا محیط، او را آلوده نکند و اگر در مسیر غلط فرار گرفت، این سر و حرکت در واقع تحلیلی بر حقیقت است.

انسان، زمانی به کمال و سعادت می‌رسد که فوایش، برنامه‌ها و تعالی‌ی که برای او در نظر گرفته می‌شود مطلق یا نیازهای واقعی او باشد تا هم عقل انسان آن را تصدیق کند و هم امیال و گرایش‌های انسان را به‌طور صحیح ارضا کند و تنها دین الهی است که چنین ویژگی‌ای دارد.

بنابراین اصل، اعتقاد به جدای یکتا فطری است، بلکه مجموعه‌ی معارف دین، به نام عقاید و اخلاق و احکام هم، فطری انسان‌هاست.

اعتقاد به حق و ایمان به مبداء و معاد و وحی در نهاد و نهان هستی انسان‌ها نهاده شده است و وحی الهی، چیزی را از بیرون بر او تحمیل نکرده است.

فطرت انسان همان گونه که به کمال گرایش دارد، از نقص‌گریزی است.

- برخی از ابعاد فطرت**
۱. حنا دوستی و حدا خواهی
  ۲. حقیقت جویی
  ۳. لیتکار، ایماج و نولوری
  ۴. تعایل به نیکی و وضیت
  ۵. زیبایی دوستی

تفاوت فطرت با شاکله

شاکله عبارت است از شخصیت اکتسابی انسان که از مجموعه انگیزه‌ها، عوامل تربیتی و اجتماعی به وجود می‌آید. شاکله را انسان یا لایحه‌ها و اعمال خود می‌سازد؛ زیرا تکرار اندیشه و عمل، در ابتدا حالت است و سپس عادت می‌شود؛ در نتیجه، می‌توان گفت:

- فطرت، موهبتی است و شاکله اکتسابی است
- فطرت از لحاظ گرایش عقلی، جزیه حق و صدق مایل نیست بر خلاف شاکله که گاهی متعایل به حق و گاهی متعایل به باطل است
- فطرت به حنا و شاکله به انسان استناد دارد.
- فطرت دلیل تغییر و تبدیل نیست، بر خلاف شاکله که چون لسانی است، قابل تبدیل و تغییر است.

پس، هر لسانی دارای فطرت واحد است و حنا هم او را بر همان اصل آفریده

است. اما شاکله‌ی انسان عارضی است که به وسیله‌ی خود لو تحصیل می‌شود. کنا چنان چه فطرت شکوفا شود، شاکله به گنهای شکل می‌گیرد که جز حسنات از لو صادر نمی‌شود

عوامل شکو فای فطرت

۱. تعالیم انبیا
- علوم حصولی و شکوفایی دانش‌های شهودی نظیر فطرت از اموری است که انسان حظوظ اصلی آن را می‌داند، ولی به آن‌ها آگاهی تفصیلی ندارد به وسیله‌ی پیمانبریل آگاهی می‌یابد و به تدریج از نهان به صحنه‌ی دل می‌آید.
۲. ترکیبی نفس و تقوا
۳. مراقبت از خود
۴. محاسبه‌ی نفس

موانع شکو فای فطرت

۱. غفلت
۲. وسوسه‌ی شیطانی
۳. پندارهای حطا، نظیر پندار این که حنا لو را نمی‌بیند، یا مرگ نبود می‌شود، قدرت و جاه و مال، لو را جلودلته می‌کند یا پندار این که نظام آفرینش بیهوده و یلوه است.
۴. عقل متعارف
- اگرچه این عقل در آغاز راه لازم است، اما نسبت به مراحل بالاتر مانع است
۵. کبر و خود خواهی
۶. خودبینی و هوس
۷. دنیا گرایی
۸. تلاش‌های شیطان
۹. غبار دل

پیش نیازهای تلاش بر اساس فطرت است. شناخت نیازهای انسان به طور عام و

- نیازهای مخاطبان**
۱. شناخت ویژگی‌های مخاطبان (عقلی، عاطفی، اخلاقی، اجتماعی و حسی، حرکتی)
  ۲. شناخت قابلیت‌های نفسی از ویژگی‌های مخاطبان
  ۳. شناخت راه و روش مناسب اثر گذاری در مخاطبان.

این شناخت در سه حوزه‌ی زیر پیگیری خواهد شد:

- راه و روش افزایش دانش
- راه و روش افزایش بینش
- راه و روش افزایش مهارت.
- شناخت کوزم و ابزار مناسب برای اثر گذاری در مخاطبان (تظیر قصه، سرود و...)
- شناخت محتوای فطری مناسب یا مخاطبان به منظور تمویس راهکارهای شکوفایی فطرت و جلوگیری از موانع شکوفایی

این محتوا در چهار حیطه‌ی زیر دنبال خواهد شد:

- شناخت حنا و ارتباط با حنا
- شناخت خود و ارتباط با خود
- شناخت خلق (مردم) و ارتباط با خلق
- شناخت خلقت و ارتباط با خلقت
- ۷. شناخت آن چه به عنوان مقدمه و ضرورت درک بهتر برای مخاطبان لازم است (تظیر مفاهیم ابتدسی ریاضی، علوم، درک زیبایی، توسعه‌ی توانایی‌های ذهنی، قدرت تمرکز، اعتماد به نفس و...).
- ۸. گزینش و آموزش نیروی انسانی توانا (گننا یا محتوا، یا مخاطبیب، یا روش‌ها و...).

این نوشته، بخشی از سخنرانی طولانی مؤلف مقاله است که پس از تکمیل توسط خودشان و صرفاً با تأکید بر مفاهیم اصلی سخنرانی ارائه شده است